

Preeklampsili Gebelerde Tamamlayıcı ve Bütünleşik Terapilerin Kullanımı

Özlem DOĞAN YÜKSEKOL^a, Mürüvvet BAŞER^b

^a Ebelik Bölümü, Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye, ozlem193523@gmail.com

^b Hemşirelik Bölümü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye, mbaser@erciyes.edu.tr

ÖZET:

Preeklampsisi, gebeliğe özgü bir komplikasyondur. Preeklampsisi tüm dünyada ve ülkemizde önemli maternal mortalite ve morbidite nedenleri arasındadır. Anne ve fetüs sağlığı açısından olumsuz sonuçları bulunan preeklampside farmakolojik tedaviye ek olarak tamamlayıcı ve bütünleşik terapiler kullanılabilir. Tamamlayıcı ve bütünleşik terapilerin kullanımında hemşirelere önemli rol ve sorumluluklar düşmektedir. Bu derleme, preeklampside kullanılan tamamlayıcı bütünleşik terapilerin kullanımına ilişkin sonuçları ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Preeklampsisi, hemşirelik, tamamlayıcı ve bütünleşik terapiler

Use of Complementary and Integrated Therapies in Preeclamptic Pregnant Women

ABSTRACT:

Preeclampsia is a pregnancy-specific complication. Preeclampsia is among the important causes of maternal mortality and morbidity in the world and in our country. Pharmacological and complementary and integrated therapies can be used in preeclampsia, which has negative results in terms of maternal and fetus health. Nurses have a role and responsibilities in the use of complementary and integrated therapies. This review was prepared to reveal the results of the use of complementary integrated therapies used in preeclampsia.

Keywords: Preeclampsia, nursing, complementary and integrated therapies

GİRİŞ

Gebelik, anne ve fetüs için eşsiz deneyimlerin olduğu bir süreçtir. Genellikle herhangi bir sorun yaşanmaması ve gebeliğin sağlıklı geçirilmesi beklenir. Bununla birlikte gebelik doğal ve fizyolojik bir süreç olmasına rağmen anne ve fetüsün sağlığını tehlikeye sokabilecek riskli durumlar görülebilmektedir. Gebelik döneminde ortaya çıkan bu riskli durumlardan biri de preeklampsidir (Yılmaz ve Aydın, 2018). Preeklampsisi, normotansif gebelerde gebeliğin 20. haftasından sonra ortaya çıkan en az 4 saat arayla 140 mmHg veya daha yüksek sistolik ve 90 mmHg veya daha yüksek diastolik kan basıncı değerleri ile 24 saatlik idrarda 300 mg veya daha fazla proteinin olması ile karakterize bir gebelik komplikasyonudur (ACOG, 2019; Bhorat, 2019; Malik, Jee ve Gupta, 2019). Gestasyonel hipertansif hastalıklardan birisi olan preeklampsisi tüm dünyada anne ölüm nedenleri arasında 3. sırada; ülkemizde ise Sağlık Bakanlığı (2016) verilerine göre ikinci sırada yer almaktadır (Akalin ve Şahin, 2018; Sağlık İstatistikleri Yıllığı Haber Bülteni, 2016). Preeklampside maternal ve fetal etkilenmeyi en aza indirebilmek için hastalığın erken teşhisi ve doğru yönetilmesi oldukça önemlidir (Costa, 2015). Preeklampsinin yönetiminde hemşireler aktif olarak rol almakta ve önemli sorumlulukları yerine getirmektedir (Uğurlu ve Yavan, 2019). Li (2018) gebelik hipertansiyonu tanısı almış gebelerde hemşirelik bakımının etkinliğini değerlendirmek için yapmış olduğu deneysel çalışmada, kaliteli hemşirelik bakımı sonucunda kadınların depresyon skoru, anksiyete skoru, diyastolik ve

sistolik basınç düzeyleri preeklampsi ve eklampsi insidansının deney grubunda kontrol grubuna göre anlamlı derecede düşük olduğunu saptamıştır (Li, 2018).

Preeklampsi neden olduğu komplikasyonları, anne ve fetüs sağlığı üzerine olan olumsuz sonuçları nedeniyle günümüzde önemini korumaktadır. Yapılan literatür incelenmesinde preeklampsinin yönetiminde tıbbi tedaviye ek olarak tamamlayıcı ve bütünlük terapilerden de yararlandığı görülmüştür. Özçelik ve Fadıloğlu'nun aktardığına göre; Amerikan Kanser Birliği ve Ulusal Kanser Enstitüsü tamamlayıcı terapileri, modern tıp ile birlikte kullanılan terapiler olarak tanımlamaktadır. Egede, Xiaobou, Zheng ve Silverstei'nin bildirdiğine göre ise Ulusal Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Merkezi (NCCAM) tamamlayıcı ve alternatif uygulamaları geleneksel tıbbın bir parçası olarak tanımlamaktadır (Özçelik ve Fadıllıoğlu, 2009; Egede, Xiaobou, Xiaobou ve Silverstei, 2002). Ulusal Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Merkezi (NCCAM) tamamlayıcı ve alternatif terapileri 5 ana gruba ayırmaktadır:

1. Alternatif ve medikal sistemler (homeopati, naturopati, geleneksel Çin tıbbı ve ayurveda gibi kültürel kökenli sistemler)
2. Zihin-beden müdahaleleri (müzik terapi, spiritual iyileşme, psikolojik görüşmeler, dua),
3. Bitkisel tedavi dahil olmak üzere biyolojik temel sistemler (bitkiler, diyet destek ürünleri, tıbbi bitki çayları, köpek balığı, kıkırdağı gibi hayvan parçaları)
4. Manipülatif ve beden temelli tedaviler (masaj, kiropatik manipülasyon, osteopati),
5. Enerji tedavileri (reiki, qigong, elektromagnetik terapiler) (NCCAM, Erişim tarihi: 04/03/2019; Nursing Community Journal, Erişim tarihi: 11/07/2019).

Literatür incelendiğinde preeklampsili gebelerde kullanılabilecek tamamlayıcı ve bütünlük terapilere yönelik oldukça sınırlı sayıda çalışmanın olduğu saptanmıştır (Toker ve Kömürcü 2007; Yüksekol ve Başer, 2017; Cao, Sun, Wang, Zhao, Sheng, ve Xu 2016; Zeng, Liu, Luo, Chen, Chen, ve Chen, 2017; Kocher ve Hobbs, 2019; Nikmah ve Machmudah, 2019; Setyawati ve Emaliyawati, 2018). Bu derlemede preeklampsi yönetiminde tamamlayıcı ve bütünlük terapilerin etkinliğini incelemek amaçlanmıştır.

Preeklampside Tamamlayıcı ve Bütünlük Terapilerin Kullanımı

Günümüzde preeklampside mevcut tedavinin yanısıra tamamlayıcı ve bütünlük terapilerden yararlanılmaya başlanmıştır. Preeklampside semptomların yönetiminde ve bakımda tamamlayıcı ve bütünlük tedavilerden fayda sağlamaktadır. Yapılan literatür incelemesi sonucu preeklampside kullanılan tamamlayıcı ve bütünlük terapiler ile ilgili çalışmalar Tablo 1'de verilmiştir.

Müzik Terapi

Müzik terapi, hastalık veya sakatlık durumunda müzik ve unsurlarının etkilerinin bireyin fizyolojik, ruhsal ve duygusal bütünlüğünü sağlamada kontrollü olarak kullanımı olarak tanımlanmaktadır (Munro ve Mounth, 1978). Literatür incelemesinde müziğin preeklampsili gebeler üzerine etkisini araştırmaya yönelik birçok çalışmaya ulaşılmıştır. Toker ve Kömürcü (2017) tarafından yapılan preeklampsili gebelerde müziğin etkisinin değerlendirildiği çalışmada, müdahale grubundaki 35 preeklampsili gebeye doğumdan 5 gün önce ve 2 gün sonra her gün 30 dakika Klasik Türk Müziği dinletilmiştir. Çalışmanın sonucunda preeklampsili gebelerde kan basıncının kontrol grubuna göre anlamlı olarak azaldığı ve hemşirelik bakımından memnuniyetinin anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır (Toker ve Kömürcü, 2017). Yüksekol Doğan ve Başer, hafif preeklampsi tanısı ile hastaneye yatan gebelere dinletilen müziğin arteriyel kan basıncı ve anksiyete üzerine etkisini değerlendirmiş, çalışmanın sonucunda müdahale ve kontrol gruplarının anksiyete puanları ve kan basınçları arasında anlamlı farklılık olduğunu saptamışlardır (Yüksekol Doğan ve Başer, 2017). Cao vd. (2016), müziğin gestasyonel hipertansiyonlu gebelerin kan

basıncı üzerine etkisini inceledikleri çalışması kapsamında müdahale grubuna 4 hafta boyunca her gün kahvaltıdan ve akşam yemeğinden sonra müzik dinletilmiştir. Çalışmanın sonucunda müdahale grubundaki gebelerin kan basınçlarında kontrol grubuna göre anlamlı bir düşüş olduğu bulunmuştur (Cao vd., 2016).

Akupunktur

Akupunktur uzun yıllardır özellikle ağrı olmak üzere birçok hastalık ve semptomda kullanılan, iğnelerle özel periferal sinirlere piercing uygulanmasıdır (Yıldırım, Fadıloğlu ve Uçar, 2006). Akupunkturun kan basıncını düşürdüğü ve uterus kan akışını arttırdığı bilinmektedir (Kocher ve Hobbs, 2019). Akupunkturun preeklampsili gebelerde etkisini araştıran çalışmalar yapılmıştır. Zeng vd. (2017), preeklampsili gebeler üzerine akupunkturun etkisini araştırdıkları çalışmada, müdahale grubundaki gebelere iki hafta 10 seans akupunktur uygulamış, sonuçları (müdahaleden önce, müdahalenin sonunda, doğumdan hemen önce ve doğumdan 24 saat sonra) değerlendirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda müdahale grubundaki gebelerin kan basıncında anlamlı bir azalma düşüş olduğunu saptamışlardır (Zeng vd.,2017). Kocher ve Hobbs (2019), 27 hafta 6 günlük HELLP sendromu bulguları gösteren preeklampsili bir gebede akupunktur ve akupresör uygulamış, gebenin kan basıncında geçici bir azalmanın olduğunu saptamışlardır (Kocher ve Hobbs, 2019).

Masaj

Masaj, birçok rahatsızlığın giderilmesi ve hafifletilmesi için birçok toplumda yüzyıllardır kullanılan geleneksel bir yöntemdir (Yüksel, 2016). Yapılan literatür incelemesinde preeklampsili gebelerde Swedish masaj terapisi ve ayak masajının kullanıldığı çalışmalara rastlanmıştır. Swedish masaj, kanın dolaşımını hızlandırmak amacıyla kaslara ve kemiklere ters yönde basınç uygulanarak kas dokusunu gevşetmeyi amaçlayan masaj yöntemidir (Gholami-Motlagh, Jouzi ve Soleymani, 2016). Nikmah ve Machmudah (2019), Swedish masajın preeklampsili gebeler üzerinde etkisini araştırmışlardır. Çalışmada masaj yapılan grupta kan basıncının anlamlı olarak azaldığı saptanmıştır (Nikmah ve Mahmudah, 2019). Kan basıncı üzerinde etkili olan masaj türlerinden bir diğeri de ayak masajıdır. Ayak masajı, ayakların yumuşak dokusunun manipülasyonudur (Kaur, Kaur ve Bhardwaj, 2012; Setyawati, İbrahim ve Mulyati, 2016). Preeklampsili gebelerde ayak masajının kan basıncı üzerine etkisini araştıran çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Setyawati vd. tarafından yapılan yarı deneysel çalışmada, müdahale grubundaki gebelere ayak masajı yapılmış, müdahale sonrasında sistolik ve diastolik kan basıncının kontrol grubuna göre anlamlı olarak azaldığı görülmüştür (Setyawati ve Emaliyawati, 2018).

Tablo 1: Preeklampsili gebelerde tamamlayıcı ve alternatif terapilerin kullanımına ilişkin çalışmalar

Araştırmacı	Örneklem	Uygulama	Kullanılan yöntem	Sonuç
Token ve Kömürcü (2017)	70 Preeklampsili gebe	Müdahale grubundaki preeklampsili gebelere (n:35) 7 gün süreli günde 30 dk müzik dinletilmiş, kontrol (n:35) grubuna sadece rutin bakım verilmiş	Müzik terapi	Müzik kan basıncını düşürmüş, nabız ve solunum sayısına etki etmemiştir.
Yüksekol Doğan ve Başer (2017)	60 Preeklampsili gebe	Müdahale grubuna (n:30) 1 gün süreylegünde iki defa müzik dinletilmiş kontrol grubuna (n:30) rutin bakım verilmiştir.	Müzik Terapi	Müdahale grubunun kan basıncı ve anksiyete düzeyinde kontrol grubuna kıyasla anlamlı düşüş saptamıştır.
Cao vd., (2016)	60 Gestasyonel hipertansiyonlu gebe	Müdahale grubuna (n:30) 4 hafta boyunca hergün kahvaltıdan ve akşam yemeğinden sonra müzik dinletilmiş, kontrol grubuna herhangi bir uygulama yapılmamıştır.	Müzik	Müdahale grubunun kan basıncı düzeylerinde anlamlı bir düşüş saptamışlardır.
Zeng vd., (2017)	22 Preeklampsili gebe	Müdahale grubuna (n:11) on seans boyunca akupunktur uygulanmıştır.	Akupunktur	Akupunktur uygulaması sonucu müdahale grubunun kan basıncı değerleri kontrol grubuna göre anlamlı olarak düşük bulunmuştur.
Kocher ve Hobbs (2019)	HELLP bulguları gösteren preeklampsili 27 hafta 6 günlük bir gebe	Gebeye 5 hafta boyunca akupunktur ve akupresör uygulanmıştır.	Akupunktur ve Akupresör	Gebenin kan basıncı geçici olarak azalma saptanmıştır. Gebelik 34. Haftaya kadar devam etmiştir.
Nikmah ve Machmudah (2019)	64 Preeklampsili gebe	Müdahale grubuna (n:32) masaj uygulanmış, kontrol grubuna rutin bakım verilmiştir.	Swedish Masaj	Masaj müdahale grubunda gebelerin sistolik ve diastolik kan basınçlarında anlamlı düşüş yapmıştır.
Setyawati ve Emaliyawati (2018)	30 preeklampsili gebe	Ayak masajı yapılmış ve veriler zaman serisi tasarımı kullanılarak toplanmıştır.	Ayak masajı	Müdahale grubundaki gebelerde sistolik ve diastolik kan basınçlarında anlamlı düşüş sağlanmıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Preeklampsi hem görülme sıklığının giderek artması hem de anne ve fetüs sağlığı üzerine ciddi ve olumsuz etkileri nedeniyle önemini korumaktadır. Bu nedenle yeni tedavi arayışları sonucu karşımıza tamamlayıcı ve bütünlük tedavi yöntemleri çıkmaktadır. Müzik, masaj, akupunktur ve akupresör preeklampside semptomların yönetiminde güvenle kullanılabilir. Preeklampsinin önlenmesi, kontrolü, takip, tedavi ve bakım aşamalarında hemşirelerin önemli rol ve sorumlulukları bulunmaktadır. Yapılan literatür taramasında preeklampside tamamlayıcı ve bütünlük tedavilerde bağımsız hemşirelik uygulamalarına ilişkin çalışmaların yetersiz olduğu saptanmıştır. Bu nedenle kanıt düzeyi yüksek çalışmalara ihtiyaç vardır. Tamamlayıcı ve bütünlük terapilerin uygulanmasında hemşirelerin önemli rol ve sorumluluklara sahip olduğu düşünülerek bu yöntemler hemşirelik eğitimine entegre edilmeli, hemşirelere hizmet içi eğitim verilmeli ve yasa ve yönetmeliklerle hemşirelik uygulamaları desteklenmelidir.

KAYNAKLAR

- American College of Obstetricians and Gynecologists (ACOG) (2019). ACOG Practice bulletin no.202. Gestational Hypertension and Preeclampsia. *Obstetrics & Gynecology*, 133(1), e1-e25.
- Akalın, A., Şahin, S. (2018) Preeklampsia: Tanı ve hemşirelik yönetiminde güncel yaklaşımlar. *Journal of Human Rhythm*, 4(2), 88-97.
- Bhorat, İ. (2019). Pre-eclampsia and the foetus: a cardiovascular perspective. *Cardiovascular Journal of Africa*, 29(6), 387-393.
- Cao, S., Sun, J., Wang, Y., Zhao, Y., Sheng, Y. and Xu, A. (2016). Music therapy improves pregnancy-induced hypertension treatment efficacy. *Int J Clin Exp Med*, 9(5): 8833-8838.
- Costa, ML. (2015). Preeclampsia: Reflections on how to counsel about preventing recurrence. *J Obstet Gynaecol*, 37(10),887–893.
- Egede, EL., Xiaobou, Y. E., Xiaobou, D. and Silverstein, M. D. (2002). The Prevalence and pattern of complementary and alternative medicine use in individuals with diabetes. *Diabetes Care*, 25(2), 324-329.
- Gholami-Motlagh, F., Jouzi, M. and Soleymani, B. (2016). Comparing the effects of two swedish massage techniques on the vital signs and anxiety of healthy women. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 21(4), 402-409.
- Kaur, J., Kaur, S. and Bhardwaj, N. (2012). Effect of “foot massage and reflexology” on physiological parameters of critically ill patients. *Nursing And Midwifery Research Journal*, 8(3), 223–233.
- Kocher, Z., Hobbs, V. (2019). Integrating acupuncture for preeclampsia with severe features and HELLP syndrome in a high-risk antepartum care setting. *Medical Acupuncture*, (31), 6: 407-415.
- Li, F.(2018). Effects of high-quality nursing on puerpera with pregnancy hypertension. *Biomedical Research*, 29(4), 811-814
- Malik, A., Jee, B. and Gupta, K. S. (2019). Preeclampsia: Disease biology and burden, its management strategies withreference to India. *Pregnancy Hypertension*,15, 23-31.
- Munro, S., Mounth, B. (1978). Music therapy in palliative care, *CMA Journal*, 119, 1029-1034.
- National Center For Complementary and Alternative Medicine, CAMBASICS, (<http://nccam.nih.gov/health/whatiscam>) (04/03/2019).
- Nikmah, U., Machmudah, M. (2019). MgSO4 and slow stroke back massage therapy on blood pressure of severe preeclampsia pregnant women. *South East Asia Nursing Research*, 1(1), 37-42.
- Nurses Vital to Integrating Alternative Medicine with Traditional. *Nursing Community Journal*.<http://onlinenursing.wilkes.edu/nurses-integrate-alternative-and-traditional-care/> (11/07/2019).
- Özçelik, H., Fadiloğlu, Ç. (2009). Kanser hastalarının tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanım nedenleri. *Türk Onkoloji Dergisi*, 24(1), 48-52.
- Setyawati, A., Ibrahim, K. and Mulyati, T. (2016). Pengaruh foot massage terhadap parameter hemodinamik non invasif pada pasien di General Intensive Care Unit. *Jurnal Keperawatan Padjadjaran*, 4(3), 283–292.
- Setyawati, E. A., Emaliyawati, E. (2018). Foot massage modification to reduce blood pressure in pregnant woman with preeclampsia. *JKP*, 6(2), 131-138.
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2016). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2016 Haber Bülteni. Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü, Ankara, 2017. Erişim: 13 Mart 2018, <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/13183,sy2016turkcepdf.pdf?0>.
- Toker, E., Kömürcü, N. (2017). Effects of Turkish classical music on prenatal anxiety and satisfaction: Randomized controlled trial in pregnant women with preeclampsia. *Complementary Therapies in Medicine*, 30,1-9.
- Uğurlu, M., Yavan, T. (2019). Preeklampsi, maternal ve fetal etkileri, yönetimi, önlenmesine yönelik girişimler ve hemşirenin rolü. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 50(2): 75-81.
- Yıldırım, Y. K., Fadiloğlu, Ç. ve Uyar M.(2006). Palyatif kanser bakımında tamamlayıcı tedaviler. *Ağrı Dergisi*, 18(1), 26-32.
- Yılmaz, B., Aydın, M. ve Rathfisch G.(2018). Preeklampsia bakımında tamamlayıcı tıp. *G.O.P. Taksim E.A.H. JAREN*, 4(3):195-200.
- Yükseköl, ÖD., Başer, M. (2020). The effect of music on arterial blood pressure and anxiety levels in pregnant women hospitalized due to mild preeclampsia: A pilot randomized controlled trial. *European Journal of Integrative Medicine*, 35.
- Yüksel, İ. (2016). Masaj Teknikleri. 4. Baskı, Ankara: Hipokrat Kitapevi & Pelikan Kitapevi.
- Zeng, Y., Liu, B., Luo, T., Chen, Y., Chen, G. and Chen D. (2017).Effects of acupuncture on preeclampsia in Chinese women: A pilot prospective cohort study. *Acupunct Med*, 34, 144-8.